יב: מאימתי פרק ראשון תענית

נים ולא נים תיר ולא תיר. [5] אומר רבי קינים ולא נים בתוך השינה כשניעור משנתו תיר ולא תיר בתחילת השינה [6] אך לא נרלה (ה) בערבי פסחים (דף קכ:) דקאמר נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו ואמר רב אשי ה"ד נתנמנמו נים ולא נים וכו' והתם מיירי בתחילת השינה בין נים ולא נים בין תיר ולא תיר (ו) לכ"ל כפירוש רש"י דאי הוה אמר נים ולא נים הוה אמינא דתיר הוי טפי מנים ואי הוה אמר תיר ולא תיר ה"א דנים הוי טפי מתיר הלכך אילטריך תרוייהו וכולהו בתחילת השינה כדמפרש התם (ז) ובירושלמי מפורש נבי הך ברייתא עד כמה אוכל ושותה עד קרות הגבר וה"ה עד שיעלה עמוד השחר ובד"א שהתנה אבל לא התנה ויש אינו יכול לאכול:

אביי ורבא דתרוי אפנתא.

פירוש במעגל שלמין (ז) שוליים שול"א בלע"ז: **דאי** מצי מצער נפשיה עביד אי לא מצי מצער נפשיה לא עביד. ומשום הכי קאמר שמואל דלוה תעניתו ופורע דוקא היכי דלא מצי מצער נפשיה אבל היכי דמצי מצער נפשיה לא מצי לגזות תעניתו והכי מסקנא אם אמר הריני בתענית למחר צריך לצעורי נפשיה ואינו יכול לגזות ופורע בחנם ואפילו אכל בשוגג יצלים אותו והר"ר מסופק בדבר אם יכול לגזותו ולפרוע היכי דקביל עליה בבר להתענות והתענה עד חצי היום או רביע יום ואפילו לא מצי לצעורי נפשיה אבל לא התענה ודאי דיכול לגזות אחר בשבילו או אם טעה ואכל בשוגג יאכל וישלים יום אחר ואם התענה בשבת כגון תענית חלום לצריך לפרוע כדאמר ובלבד דיתיב תעניתא לתעניתא אם אירע שהיה ר"ח אותו יום אז יתחה לתעניתו עד יום אחר בשבוע וכן נראה למ"ר ש"י:

מה אסיפת זקנים ביום אף צום ביום. אבל בלילה לא תימה אמאי אוכלים ושותים מבעוד יום כל הלילה נמי היו יכולין לאכול ולשתות מה אסיפת זקנים ביום אף בלילה ויש לומר דלא ליף לום מאסיפה אלא לענין עשיית מלאכה דדוקא מלאכה גמרינן מאסיפה דהא לא כתיב בקרא אלא אספו זקנים וקדשו לום אבל אכילה לא כתיב בקרא:

איפוך

[6] נים ולא נים תיר ולא תיר דקרו ליה ועני ולא ידע אהדורי סברא וכי מדכרי ליה מדכר אמר רב כהנא אמר רב יחיד שקיבל עליו תענית אסור בנעילת הסנדל חיישינן שמא תענית צבור קיבל עליו היכי ליעבד אמר רבה בר רב שילא לימא הכי [8]למחר אהא לפניך בתענית יחיד אמרו ליה רבנן לרב ששת הא קא חזינן רבנן דמסיימי מסנייהו ואתו לבי תעניתא איקפד ואמר להו דלמא מיכל נמי אכול אביי ורבא מעיילי כי מסיימי אפנתא מרימר ומר זוטרא מחלפי דימינא לשמואלא ודשמואלא לימינא רבנן דבי רב אשי נפקי כי אורחייהו סברי כי הא דאמר שמואל [9]אין תענית צבור בבבל אלא תשעה באב [10]בלבד אמר רב יהודה אמר רב [11]לוה אדם תעניתו ופורע כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי וכי נדר קבל עליה [12] דלא סגי דלא משלם לצעורי נפשיה קביל עליה אי מצי מצער נפשיה אי לא מצי לא מצער נפשיה איכא דאמרי אמר רב יהודה אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי פשיטא לא יהא אלא נדר נדר מי לא מצי בעי לשלומי ומיזל למחר וליומא אחרינא [13]רב יהושע בריה דרב אידי איקלע לבי רב אסי עבדו ליה עגלא תילתא אמרו ליה ליטעום מר מידי א"ל בתעניתא יתיבנא אמרו ליה ולוזיף מר וליפרע לא סבר מר להא דאמר רב יהודה אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע אמר להו תענית חלום הוא ואמר רבה בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [14]יפה תענית לחלום כאש לגעורת [15](אמר) רב חסדא [16]ובו ביום ואמר רב יוסף [17]ואפילו בשבת [18]מאי תקנתיה [19]ליתיב תעניתא לתעניתא: **מתני'** [1]עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין ג' תעניות אחרות על הצבור [2]אוכלין ושותין מבעוד יום ואסורין במלאכה ורחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה ונועלין את המרחצאות [3]עברו אלו ולא נענו ב"ד גוזרין עליהן עוד שבע שהן י"ג תעניות על הצבור [4]הרי אלו יתרות על הראשונות שבאלו מתריעין ונועלין את החנויות [5]בשני מטין עם חשיכה ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת [6]עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן בבנין ובנטיעה באירוסין ובנישואין [7]ובשאילת שלום בין אדם לחבירו כבני אדם הנזופין למקום [8]היחידים חוזרין ומתענין עד שיצא ניסן [9]יצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה שנא' [10]הלוא קציר חטים היום וגו': **גמ'** בשלמא כולהו אית בהו תענוג רחיצה וסיכה ותשמיש המטה אבל מלאכה צער הוא אמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא אמר קרא [2]קדשו צום קראו עצרה אספו זקנים בעצרת מה עצרת אסור בעשיית מלאכה אף תענית אסור בעשיית מלאכה אי מה עצרת מאורתא אף תענית נמי מאורתא אמר רבי זירא לדידי מיפרשא לי מיניה דר' ירמיה בר אבא אמר קרא אספו זקנים דומיא דאסיפת זקנים מה אסיפת זקנים ביום אף צום נמי ביום ואימא [11]מטיהרא אמר רב שישא בריה דרב אידי מסייע ליה לרב הונא דאמר [12]מצפרא כינופיא [13]היכי עבדי אמר אביי מצפרא עד פלגא דיומא מעיינינן במילי דמתא מכאן ואילך ריבעא דיומא קרינן בספרא ואפטרתא מכאן ואילך בענין רחמי שנא' [14]ויקומו על עמדם ויקראו בספר תורת ה' אלהיהם רביעית היום ורביעית מתודים ומשתחוים לה' אלהיהם איפוך

[1] א מיי' פ"ח מהלכות תענית הלכה י טוש"ע ס"מ ס' תקפח סעיף ו:
[2] א ב מיי' פ"ד מהלכות נדרים הלכה טו סמג עשין רמב טוש"ע שם סעיף כ:
[3] ב ג מיי' פ"ח מהלכות תענית הלכה יב סמג עשין ריד"ם ג טור וש"ע שם סי' רכ סעיף כ:
[4] נג ד מיי' שם טוש"ע שם סי' תקפח סעיף כ:
[5] נד ה ו מיי' וסמג שם טוש"ע שם סי' רפח סעיף יד:
[6] נה ז מיי' פ"ג מהלכות תענית הלכה ג והלכה ד טוש"ע שם סי' תקעה סעיף ג:
[7] נו ח מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ז:
[8] נז ט מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:
[9] י מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם:
[10] נח כ מיי' פ"ח שם הלכה יא וטור א"ח סימן תקעה) ש"ע שם סי' תקעו סעיף עה:

תורה אור השלם

1. הֲלוֹא קְצִיר חִטִּים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל יְיָ וְיִתֵּן קֹלוֹת וּמִטָּר וּדְעוּ וּרְאוּ כִּי רָעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְיָ לִשְׁאֹל לָכֶם מֶלֶךְ:
שמואל א יב יז
2. קַדְּשׁוּ צוֹם קְרָאוּ עֲצָרָה אַסְפוּ זְקֵנִים כֹּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בֵּית יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְזַעֲקוּ אֶל יְיָ:
יואל א יד
3. וַיָּקוּמוּ עַל עָמְדָם וַיִּקְרְאוּ בְּסֵפֶר תּוֹרַת יְיָ אֱלֹהֵיהֶם רְבִעִית הַיּוֹם וְרְבִעִית מִתְוַדִּים וּמִשְׁתַּחֲוִים לַיְיָ אֱלֹהֵיהֶם:
נחמיה ט ג

מוסף רש"י

אהדורי סברא. דכר הכא מכיתת הלב (תגילה יח:). אין תענית צבור בבבל. הואיל ואין צריכין לנסמים, אם נחזרין על דכר אחר אין מוחר תענית ליכור טהכ כי לאכול מבעוד יום ולילאחר כמלאכה ואחר מוחרי המחיריס שם (פסחים נד:). עבלא תילתא. שליש לנטן, שהוא משוכח, אפני שהכלכה נקעטה אינה עדיין בכחה ויהלך לאשון יפני אינו גרים (שבת יא:). ליתיב תעניתא לתעניתא. יתענה למחר (ברכות לא:). בשני מטין עם חשיכה. ולא טעלין ולא פוחרין, ובחמישי מותרין. לאפתיח לנמרי (לקמן יד:). עברו אלו. י"ג תעניות שכ"ד מתענין על הנסמים, ולא נענו. מן הסמים (תגילה הנ:), מצפרא כינופיא. מאספין כני אדם וכוחקין ומוהירין אם יש כיהם עניה ויחלו כדי שיתקבל התענית (תגילה ל:).

רבינו חננאל

אמר רב יחיד שקבל עליו תענית [וכו'] אמר רבה בר רב שילא לימא הכי מחר אהא בתענית יחיד. דאי לא, חיישינן שמא תענית צבור קיבל עליה ואסור בנעילת הסנדל כו'. ואסיקנא [ד]רבנן דבי רב אשי, באילו התעניות הנעשיות במשנתינו, הוו (מאימן) [מסיימין] מסאנייהו כי אורחייהו ואתו לבי תעניתא, סברי לה כשמואל דאמר אין תענית צבור בבבל אלא ט' באב בלבד, וכך הלכה. אמר רב יהודה אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע. פירי' היכא דאיכא צערא או אונס וכיוצא בו לוה תעניתו ופורע, דאמרי' לא יהא אלא נדר, מי לא פרע למחר ליום אחרא, כך (מה)[ב]תענית, ושמעינן הא סברא מדברי שמואל דאמר צערא קיבל עליה אי מצי מצער נפשיה כו', מכלל דרב במצטער הוא דאמר. יפה תענית לחלום כאש בגעורת. וכו' ביום אפילו בשבת, וכן הלכתא. היתיב תעניתא לתעניתא, ומפורש בשבת בפרק א'. [מתני'] עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין שלש תעניות וכו'. ואקשינן, בשלמא רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל וכיוצא בהן משום (תענוג) [תענוג], אלא מלאכה אמאי, צערא הוא. ומשנינן, אמר קרא קדשו צום קראו עצרה, מי קראו עצרה לקידוש (היום) [הצום], מה עצרת אסור במלאכה אף צום אסור במלאכה. ומאימתי איסורו משעת אסיפת זקנים, ואימתי אסיפת זקנים ביום, שנאמר תקעו בציון [ו]הריעו בהר קדשי יזעזו כל יושבי [ה]ארץ כי בא יום ה'. אמר רב כהנא כינופיא מצפרא. היכי עבדינן, אמר אביי מצפרא עד פלגיה יומא מעיינינן [וכו'], ולפניא ריבעא דיומא קרינן בסיפרא ובאפטרתא, ורבעא בהרא מצלינן ומתודינן.

מסורת הש"ס

[5] פסחים קכ: מגילה יח: יבמות כד. נדה סג., [6] לעיל יח: פסחים נד: ע"ש. [7] [ביצ' הרא"ש בפר' יט אלא ע"ב ויומ"כ], [8] שבת יח. ע"ש. [9] [ל"ל ואמר], [10] [ברכות לח:], [11] פסחים נד:, [12] [לקמן יד. ופש איתא מה אלו וכן הוא ביר' ירושלמי], [13] [פרש"י על זה לקמן דף יד:], [14] מגילה ה: [וע' תוס' שם], [15] [מועד קטן טו.], [16] [לעיל כ:], [17] [ברנוס של מחנם בלהרים בעיהבת בנרים כח בקע], [18] מגילה ל:, [19] [ל"ל תחלעיתא], [1] [ל"ל ביומא אם לא המלה אלא היא בטעות], [2] [שבת לא:], [3] [ל"ל בעיתא], [4] [ל"ל ביומא], [5] [ל"ל ביומא אם לא המלה אלא היא בטעות], [6] [שבת לא:], [7] [ל"ל בעיתא], [8] [ל"ל ביומא], [9] [ל"ל ביומא], [10] [ל"ל ביומא], [11] [ל"ל ביומא], [12] [ל"ל ביומא], [13] [ל"ל ביומא], [14] [ל"ל ביומא], [15] [ל"ל ביומא], [16] [ל"ל ביומא], [17] [ל"ל ביומא], [18] [ל"ל ביומא], [19] [ל"ל ביומא]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה יחיד כו' אם של צבור אסור כו' הס"ד ואח"כ מה"ד שמא ת"ל בשלש אחרונות לו בשבע כו': (ב) ד"ה קאתו כו' כפ' מקום שנהגו דליאסר בנעילת הסנדל: (ג) ד"ה לצעורי כו' ואי לא מצי לא מצער לא מצער נפשיה הס"ד ואח"כ מה"ד לא יהא אלא נדר וכי אינו משלם את נדרו ליומא אחרינא: (ד) ד"ה היכי עבדי ל"ל קודם ד"ה מעיינינן: (ה) תוס' ד"ה נים כו' אף לא נראה הכי בערבי פסחים: (ו) ד"ה אביי ורבא כו' שאין לו שולים שול"א:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה נים ובו' אומר רבי נים ולא נים בתוך השינה. בתחלת השינה. תיר ולא תיר בסוף השינה כל"ל: **באו"ר** אך לא נראה בע"פ. כאן יבמ"ש כל"ל ע"ז ת"ש מי' תרל ס"ק ח:

הגהות מהר"ב רגשבורג

א) גמ' דלא אני דלא מצלם. עי' ר"ן ריטב"א ומשמע דלא הוי אם בגירסתם וכן בפסיקות אחי שיר פרש"י ותוס' וא"ל למ"ש בעל אהבת עולם ישבר המלך:

לעזי רש"י

אישקרפי"ט. נעל קלה.

רבינו גרשום

היכי עבדי. בשקיבל עליו שיהא למחר בותר בנעילת הסנדל, דאמר למחר הריני בתענית יחיד. דלמא מיכל נמי אכיל. כלומר כי היכי דסיימי סנדל הי"נ יכולין לאכול. סיימי אפנתא. שנרעלין עלינו של סנדל העור שעל הרגל, אבל העץ שתחת הרגל לא הוו מניחין. סברי לה כשמואל דאמר אין תענית צבור בבבל. לפיכך אין אסורין בנעילת הסנדל. שהן י"ג. ר' ראשונים ז' אחרונים. בשלמא [בולהו]. רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה. מה אסיפת זקנים ביום. כנופיא מצפרא ולא מאורתא.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com